

Montanus. Édes, kedves ipam uram! a föld bizony oly lapos, valamint az ember tenyere. Megelégedet már kend?

Jeronimus. Úgy, úgy. Most már mi megint jó barátok vagyunk. Most már elveheti kend a leányomat. Mennyünk most minnyájan haza és a békesség poharát igyuk meg. Hadnagy uram is fog annyi betsületet hozzánk mutatni és velünk jön. (elmennek minnyájan.)

Vége ennek a játéknak.

Közli: DR. BITTENBINDER MIKLÓS.

BERZSENYI DÁNIEL FELETT MONDOTT BÚCSUZTATÓ VERSEK.

A nagy költő sem kerülhette el sorsát. Neki is a régi időkben szokásos verses búcsuztatóval kellett elindulni a minden halandók útjára. Horváth József, a vései evangélikus fiatal lelkész követte el ezt a merész dolgot, hogy a nemzet nagy énekesének nevében verses formában szólott a gyászolókhöz. Érezte a feladat nagyságát. Tudta, hogy mivel tartoznék vers dolgában is a nagy költő emlékének; igyekezett is a lant idegeit tőle telhetőleg felhangolni, és búcsuztatója jobb is valamivel az akkori ilyenféle verseknél, nem annyira ízléstelen és versformában is elűt a többiektől: de sajnos, az eredmény mégis messze elmaradt a jó igyekezet mögött.

Az irodalom barátait azért talán érdekelni fogják a versben található helyi és személyi vonatkozások. A másolat a szerzőnek eredeti kéziratáról készült, melyet halotti predikációjával együtt nyomtatásban is ki akart adni. A szintén megkezdett, de félben hagyott Előszóban ugyanis ezt írja: »Midőn halhatatlan költőnknek emlékezetét ily gyenge és hirtelen készült munkával, a milyen ezen szent beszéd és búcsuztatás, megtisztelni kívánom: félnem kell, hogy az elhúnytak érdemeihez és fényéhez méltatlan áldozatot hozok. Nem is egyéb bírt arra, hogy munkámat sajtó alá bocsássam, mint a megszorodott szívű özvegynek szíves kívánsága, ki ezáltal is forrón szeretett férjének habár csekély emléket állítani akar.«

A jó szándék azonban még sem valósult meg. Sem Szinnyei, sem Váczy, sem Petrik nem tud róla.

Az Előszóban említett halotti beszéd kézírata elveszett. Csak a búcsuztató üres lapjára van ráírva irónnal a textus: Példabeszédek 3. r. 13—18. verse: Boldog ember, a ki megnyeri a bölcseséget stb. Themája:

Azon ígéretet, melyek vagynak a bölcs és tudós embereknek téve. S ezt a következő felosztással tárgyalja: A tudománynak és bölcseségnek ígérvé van 1. napoknak hosszúsága, 2. gyönyörűségek utain járás, 3. gazdagságok és tisztesség, 4. örök boldogság.

A búcsuztatót szószerint való hűséggel itt közlöm.

Búcsuztató versek,

Néhai Tekintetes Nemes Nemzetes Vitézlő
Egyházas-Berzsenyi *Berzsenyi Dániel*
Úrnak, több Tek. Nemes Vármegyék Tábla-
bírájának s a Magyar Tudós Társaság
rendes Tagjának hamvai felett
mondattak
Horváth József vései ev. predikátor által
Niklán Febr. 26-kán 1836.

1.

Hír, dicsőség, földön sok szívek bálványi
Varázsló erővel birnak bájaitok,
Mint kéklő egünknek csillagragyogványi
Vezérlik léptünket fénylő sugáritok;
Bölcsönktől a sírig egy vagy más formában
Uralkodtok rajtunk élet pályájában.

2.

Küzdés, fáradozás vezérel hozzátok,
Lankadoz s csügged a test s lélek ereje;
S ha ezt lángotokkal ismét lobbantjátok,
Gyakorta kiszárad örömind kútfeje.
A koszorú, melyet izzadt homlokunkra
Tüztök, ritkán szolgál vidámításunkra.

3.

Legnagyobb dicsőség szárnyain repülve
Vérzik sokszor szívünk s hullatunk könnyeket,
Fájdalmink árjában szívünk elmerülve
Nem találunk sehol oly boldog rejteket,
Mely csendes örömet, igaz boldogságot
Nyujtana s kebelünkbe árasztana vígságot.

4.

De ha elnyerjük is szívünk óhajtasát
S dicsőségünk mellett örömdök bájain
Legeltetjük szívünk legforróbb vágyását,

Mulékony ez s túl nem hat a sír halmain;
 Mikor legkevésbbé remélnénk végünket,
 A sirba temetjük hírünk s öröminket.

5.

Hirtelen, mint árnyék, elmulik ez élet,
 Gyorsan elhervadnak örömvirágai.
 Véletlenül jó a halál s az ítélet,
 Elhomályosulnak reménysugárai.
 Annak, ki szárnyain repült szerencsének,
 Koporsójánál zeng bús halotti ének.

6.

Kinek eddig terjedt öröme, reménye,
 Borzadhat a sírtól, méltán retteg szive;
 Rövid volt s csalékony boldogsága fénye,
 Földi boldogság a halálban nem hive.
 Mind ez, mi volt itten vidámítására,
 Elmarad tőle az Úr intő szavára.

7.

Kikhez tartós hűség s barátság kötötte,
 Kik rózsákkal hinték utja töviseit,
 E zavaros élet árja közepette
 Hasztalan hullatják szeretet könnyeit;
 Néma a sír öble, nem felel szavokra,
 Nem hajt könnyeikre, sulyos fájdalokra.

8.

Nem ment meg a sírtól hírünk, dicsőségünk,
 Nem, kedveseinknek áradó könnyei,
 Levegőbe oszlik sok szép reménységünk,
 Testünket befedik a föld göröngyei;
 Sok szép feltételünk a sírban enyészik,
 Fejlődésre nem jut, létre nem tenyészik.

9.

De azért ki hiven futá itt pályáját,
 Ki a hír s dicsőség ösvényén haladott,
 Nem veszi el végkép méltó koronáját,
 Bár itten csak kevés jutalmat aratott;
 Él emlékezete embertársi között,
 Lelke pedig dicsőbb örömbe költözött.

10.

Ki a széphez, jóhoz s dicsó pályájához
 Világi éltében forrón ragaszkodott,
 Az tudja, ha meghal, mennyei atyjához
 Jut s bár itt szenvedett, nyer boldogságot ott;
 Ha hűség lánczai holtában szakadnak,
 Hiszi, várja: mennyben összekapcsoltatnak.

11.

Kedvesi, baráti, gyermeki körében
 Kívánva kívánja élni örömeit,
 De nem test, hanem a lélek gyönyörébe
 Merül s legelteti szive érzéseit;
 Lelki művelődés, szívnek jobbulása,
 Kedvesei között ez legfőbb vágyása.

12.

S míg erre törekszik, oly kincsekért fárad,
 Melyeket az idők meg nem emésztének;
 Belőlök boldogság bő kutfeje árad,
 Élet ösvényein áldást tenyésztének;
 Hűség, elégedés és béke kíséri,
 Míg vándor hajója révpartját eléri.

13.

S véled-e, hogy ekkor retteg a válástól,
 S hiszi, hogy semmibe vész igyekezete?
 Nem, ő tudja, hogy a végső búcsuzástól
 Nincs messze az örök hajnal derülete,
 Hogy a lélek és szív kincsei maradnak
 S szeretet lánczai végkép nem szakadnak.

14.

Keresztyének, ezen szomorú példából,
 Melyet nekünk most e gyászkoporsó mutat,
 Nyilván látjuk, hogy e föld adományából
 Semmi más, csak lélek s szív ad biztos utat
 Élet bajai közt békés vándorlásra,
 Halál órájában megnyugosztalásra.

15.

Tekintetes Tudós *Berzsenyi Dániel*,
 Kinek mostan teszünk végső tiszteletet,
 Kénytelenítetett hirtelen hagyni el

Minden örömeivel e földi életet,
S mind attól, mi kedves volt itten szívének
Meggvált s lakosa lett a szentek helyének.

16.

Hatvan esztendőkre nyúlt földi pályája,
Míg a hír s dicsőség ösvényén haladott,
Ritka fényt érdemlett s nyert küzdő munkája,
Mert lelke itt olyan kincsekhez juthatott,
Melyek el nem vesznek a halál álmában,
El nem temetődnek sír éjszakájában.

17.

Itt hagyta a földnek minden ajándékát,
Javait, örömit, gyönyörűségeit,
Szeretett hitvesét és négy maradékát,
Gyászba borította minden hív véreit;
De lelke általszállt dicsőebb hazába,
S az egek Uránál él boldogságába'.

18.

Nem földi örömök muló hívságának,
Világ bálványának áldozta életét
A tudományoknak és négy magzatjának
Szentelte s áldozta hív igyekezetét;
Lelki művelődést, szívnek jobbulását
Terjesztett mint keble legfőbb kívánását.

19.

S így most a halálban lelki nyugodalmát
Találta fel, nem a szív rettentéseit,
Nem félte a halál borzasztó hatalmát,
Mert mennyben várhatta örök örömeit.
Kedvesei! áldást kíván most reátok,
E búcsu szavakat intézi hozzátok.

20.

Te *Dukai Takács Zsuzsánna* hitvesem,
Fájdalmasan érzed özvegygé létedet,
Rád az Urnak bármely áldását kérhessem,
Bánat szorongatja sebesült szivedet;
Látom, mind egyre foly könnyeidnek árja,
Mert kedves hívedet a koporsó zárja.

21.

Az elmúlt s vissza nem térhető időket
Emlékezetedbe újra visszahozod
S előtted látván a komor jövődöket,
Bánatodat újabb bánattal halmozod.
Szép idők! szeretet édes pillantási,
Lelkemnek is függnek rajtatok vágyási.

22.

De én elköltöztem boldogabb hazába,
Lerázta már lelkem földi bilincseit,
Szeretetem hozzád él dicsőbb formában,
Nemesülve adom szívem érzéseit;
Hiszem s bizton várom, hogy majd nem sokára
Szived reá talál szerető társára.

23.

Addig is ajánllak az Úr oltalmába,
Tegyé szerencsésé földi napjaidat;
Ha napod borulna éjnek homályába,
Ne rettegj, forgatja Isten sorsaidat;
Ez élet tengerén kormányosod léssen,
Vészek után bátor révpartra áttészen.

24.

Oszlassa hát szived nyomasztó fájalmát
Most elkövetkezett halálozásomon,
Szüntesd jobb reményben szemednek siralmát,
Ne epezzd lelkedet végső válásomon;
Az, ki sorsainkat bölcsen igazgatja,
Igy végezte, légyen meg szent akaratja.

25.

Kedves gyermekeim, hozzátok fordulok,
S rátok adom végső atyai áldásom,
Mielőtt a sirnak öblébe indulok,
Az egek Urához küldöm óhajításom;
Legyen ő veletek minden dolgotokban,
Vezessen boldogúl minden sorsotokban.

26.

Farkas, Antal, László, három fimagzatim,
Úr legyen veletek szép ifjuságtokban,
Nyugodjatok meg az Isten tanácslatin

S bölcs végezésén e szomoruságtokban;
Ő nem hágy el, csak Őt híven szeressétek,
Parancsolatait híven kövessétek.

27.

Legyen is veletek kegyes oltalmával,
Kisértések ellen Ő védje szivetek,
Vezérljen szüntelen atyai karjával
Mind addig, míg megszűn földi életek
S majd egykor velem a mennyek országában
Egyesüljétek a boldogabb hazában.

28.

Berzsenyi Lidia, jó leányom, Téged
Vegyen körül az Úr kegyes őrizete,
Ő legyen mindenkor erős segítséged,
Ha dúlna ellened vad sors fergetege;
Éltednek napjait nyujtsa még sokára,
Méltóztasson lelki, testi áldására.

29.

Éltesse veled sok boldog örömkben
Tekintetes Barcza Károly jó férjedet,
Kevés részt juttasson földi keservekben,
Míg eléred te is utolsó végedet;
Akkor fogadjon bé a szentek hazája,
Jusson osztályúl az élet koronája.

30.

Berzsenyi, Takács és más egyéb vérségben
Minden urakat és jó asszonyságokat
Niklán, Dukában és a többi helységben
Engemet szerető hív rokonságokat
Az Urnak ajánlom kegyes oltalmába
Most, midőn költözöm az örök hazába.

31.

Bokros rokonságunk minden igaz vére
Bírjon az Istennek legjobb áldásával,
Számolhasson mindig az Úr védelmére,
Koronáztassék meg minden javaival;
Nyerje meg mindenik földön kívánságát,
Birhassa végtére az ég boldogságát.

32.

Minden élők pedig rólam tanuságot
 S példából oly hasznos serkentést vegyenek,
 Hogy kövessék itten híven a jóságot
 S így az Urtól ők is jutalmat nyerjenek,
 S befogadtassanak mennyek országába,
 Az idvezülteknek szent társaságába. Ámen.

Közli: PAYR SÁNDOR,
 theologiai akadémiai tanár.

EGYKORÚ EPITAPHIUMOK BALASSA BÁLINTRA ÉS FERENCZRE.

Rimay János verseinek, melyeket barátjának, Balassa Bálintnak halálára írt (Balassa Balintnac Eztergam ala valo keszületi. Egyetlen példánya az Akadémia könyvtárában Régi Magy. Írók Qu 39 jelzettel), egykorú latin pendantja azon verssorozat, melynek érdekesebb darabjait alább közöljük. Rimay ez egyetlen maga kiadta verseit, úgy látszik, magának Balassa Bálintnak kérésére írta (V. ö. báró Radvánszky Béla: Balassa és Rimay barátsága. *Budapesti Szemle* 1904, 119. köt. 44. l.). Ezt a nyomtatványt követte 1600 körül a Balassa Testvérek Apológiája, a melyben Bálint mellett a tatárok ellen elesett Balassa Ferenczet is dicsőíti. (Rimay János munkái. A Radvánszky és sajkókazai codexek szövege szerint kiadja báró Radvánszky Béla. Budapest. A M. Tud. Akadémia kiadása. 1904. II 1.)

Az alább közölt versek ugyanezen alkalomra írt művek. A zay-ugróczi levéltár 19. számú codexében (Collectaneorum, Tristia, Utibilia et Necessaria, pro Exorcismo Melancholiac Materiam discurrendi subministrantium Tomus I^{us}.), a melyet többekkel a XVIII. század közepe táján állított s köttetett össze Lautsch Márton prédikátor (V. ö. Gragger Róbert: A zay-ugróczi verses német kodexről. 1910. Budapest. Megjelent a VIII. ker. közs. főreáliskola 1909—10. évi értesítőjében), található e versek. Egy Bártfán 1595-ben megjelent, de elveszett nyomtatványnak másolata ez, mely a két Balassát gyászolja. Bálint 1594. május 26. vagy 27-én halt meg Esztergom ostrománál kapott sebében; Ferenczet pedig, ki 1594. ápril 21-én Hatvan alatt csak megsebesült, Kassánál július havában ölték meg a tatárok, Thurzó Györgynek július 28-án kelt levele szerint.